

DERLEME**YABANCI DİLDE ULUSAL HALK SAĞLIĞI
DERGİSİ YAYIMLANABİLİR Mİ?**

Umur GÜRSOY*

"Geldik mi McLuhan'dan, Türkiye'nin kültür çıkmazına?... Türkiye, 'seçkin' aydınları 'komprodor' bir kültürün temsilcileri olmakla övünen garip bir ülkedir; halkla aydınların tercihi birbirine uymaz, uymaz ne laf, düpedüz çatışır: Çünkü aydınlar, halkın tarihsel ve toplumsal kökeninden, çağdaş kültür sentezleri geliştirecek yerde, yabancı kültürlerle abone olurlar; bu yüzden, iki yüzyıldır, 'seçkin' ama 'mutsuz' bir azınlıktırlar. Ne tuhaf!... TRT-III'ün dinleyicisi yüzdesiyle, yazılı kültürün yayılma yüzdesi (gazete, dergi, kitap toplam tirajı) hemen hemen aynı!... Galiba McLuhan'ın yanıldığı yer, media'nın içeriği ortama yabancı olursa, söze de dayansa yaygınlaşamayacağını kestiremeyişil!.." *Atilla İlhan*¹

1. Giriş

İki aylık halk sağlığı stajını yapan intern doktorlarımızın halk sağlığı staj dosyasındaki çeşitli metinlerinde ve veya konu başlıklarında geçen çoğu batı dillerinden dilimize geçmiş kontrol, plan, program, tıp, doktor vb. sözcüklerin ne anlama geldiğini ve Türkçe sözcük karşılıklarını bilemeyişlerinin bir rastlantı olmadığını artan bir üzüntüyle anlıyorum. Bu üzüntüm, her intern doktor tarafından staj boyunca 5 adet doldurmasını istediğimiz Evhalkı Tespit Fişlerinin arka sayfasındaki 'Düzenleyenin Ünvanı' bölümüne bu internlerden birinin 'Int. Doctor' diye yazmasıyla doruğa çıktı.

Anlamını bilmediğimiz ya da anadilindeki kullanımından farklı kullanım ve anlamlar verdiğimiz; Türk İngilizcesi diyebileceğimiz bir dil, dilimizi giderek hızla ve tam teslimiyetle işgal ediyor. Buna izin veren kendimizden

başkası değil. Sabahattin Eyuboğlu'nun dediği gibi "Fetheden de biziz, fethedilen de". Dilbilim özellikleri ve bir dilin ne kadarının yerli (anadilden) sözcükler içerdiği vb. gibi konular dilbilim uzmanlığı gerektirse de hasta ve hekim arasında anlaşılır bir iletişimi kurmakta konuşma ve yazı aracının öncelikle resmi dilimiz Türkçe olduğu tartışma götürmez. Bu konuyu Türkçe'nin özel kullanım biçimlerinden olan hekimlik dili metinlerinden birisi üzerinde, Halk Sağlığı Uzmanları Derneği (HASUDER)'nin 26.05.2001 tarihinde aldığı "*Derneğin Resmi Yayın Organının Yayın Dilinin İngilizce Olması*" kararı özelinde tartışmak istiyorum: Yabancı dilde bir ulusal halk sağlığı bilim dergisi yayımlanabilir mi?

1. 1. Dil Bir İktidar Aracı; Gücün Sembolüdür

Türkiye'de hekimlik yapmak kişiye inanılması güç bir iktidar olanağı sağlar. İktidarı bildik anlamda devletin yönetimi anlamında almıyorum. İçinde devlet yönetimini de barındıran ama insan yaşamındaki hemen hemen her tür ilişki ve işteki 'etki gücü' anlamında kullanıyorum. Hekim işi gereği fazla bilir. Bildikleri insanın ruhsal ve sosyal yapısıyla da ilgili olunca liderlik yönü önem kazanır. Mesleği gereği diğer insanlardan daha fazla kazanma şansı onun iktidarını pekiştirecek başka ilişkilerin kapısını herkesten daha fazla aralar: Hekimin zengin insanlarla evlenme şansı daha çoktur. Bağlı olarak ekonomik yünden toplumun diğer kesimlerinden daha iyi durumdadır. Gelirini koruma endişesi olsa da büyük hekim çoğunluğunun henüz işsizlik endişesi yoktur. Bu nedenle merkezi veya yerel hemen her türlü ekonomik çıkar grubuna tek başına ya da topluca çok daha kolay direnebilir. Bütün bunlar hekimin gücüne güç katar. Hekimden çokça sanat adamı çıkar. Yazar, sinema adamı bunların içinde en iktidarlısıdır. Yazmak ve sinema (tiyatro) gibi sanat dalları toplumu etkileme amacıyla başlı başına güç gösterisidir. Hekim toplum önünde sağlık eğitimcisi ve hekim öğretmeni olarak da etkileyicidir. İşte bu nedenle

* Dr., Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı A.D. Öğretim Görevlisi

atanmış ya da doğal, toplum lideri olurlar; toplumun diğer kesimleri tarafından yakından izlenirler, yaptıklarına öykünülür. Bu etki hekimin kullandığı ve yazdığı dilde de ortaya çıkar.

Hekimlik metinlerini yabancı dilden dilimize ilk olarak hekim kökenli insanlar çevirirler ve tıp ve sağlık alanları dışındakilerin de kullandığı tıp (hekimlik mesleği) dilini çoklukla hekimler oluşturur ve yaşatırlar. İktidarın en önemli aracı olan dilin hekimlik terimleri bölümünün hâkimi, bu nedenle şüphesiz hekimlerdir. Hekimlik dilinin öğreticisi ve temsilcisi; eli kalem tutan, hekim yetiştiren, yazılı ve sözlü medyaya çıkan ve bilimsel metinler yazan, hekim grubudur. Emperyal tarihinden gelen yabancı dilden terimlerin diline girmesine izin verme alışkanlığına ilave Cumhuriyet döneminde de Tanzimatçı kültür anlayışlarının iktidarı sonucu dildeki sorumluluğunun farkında olmayan, aldığı eğitimin çarpıklığı nedeniyle batı hayranı olmuş (devşirilmiş); ulusal kültür savaşında yenilmiş az sayıdaki, ama gücü elinde bulunduran bu hekimler, kendi tekellerindeki hekimlik dilinin bu gücünü, yazdığı her metinde ve özellikle her yazılı ve görsel yayın aracı yoluyla yaptığı açıklamalar ve konuşmalar ve söyleşilerde vb. bilinçsiz, pervasızca sergilerler. Küçük iktidar grupları, genellikle, devleti yöneten temel çıkar gruplarınınca belirlenen (halk ve büyük toplum çoğunluğu ya da seçkin sınıflar) merkezdeki iktidarın yanında yer alırlar. Tarihin ilk çağlarından beri insanlık iki farklı iktidar görmüştür: Ezilenlerin (mazlumların) iktidarı ve ezenlerin (zalimlerin) iktidarı. Kavga bugün de sürmektedir. Günümüzde ezenlerin çok uluslu iktidarının başı Amerika Birleşik Devletleri (A.B.D.); iktidarının dili de İngilizce'dir (Amerikanca). Günümüzde, yukarıdaki küçük fakat eğitimde ve tıp medyasında etkili küçük grubun bütüncül olmayan meslek eğitimi nedeniyle kültür emperyalizmine karşı ulusal duruş bilinci olmayan herkes gibi çoğu Türk hekimi de İngilizceyi kullanarak onun temsil ettiği iktidarın kölesi olmuştur. Bu köleliğin diğer nedenleri yazımız ilgisi dışındadır. Sonuç, sağlık alanında hekimle büyük halk yığınlarıyla arasında oluşan iletişimsizlik ve yanlış etkileşimdir.

1. 2. Bilim Yazarlarının Yabancı Sözcük Kullanma ve Anlaşılmaz Olma Eğilimlerinin Ruhsal Nedenleri

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. M. Orhan Öztürk, bilim çevrelerinde yaygın bir yabancı sözcük ve terim düşkünlüğü ile birlikte, bilimsel yazılarda zor anlaşılır ya da anlaşılmaz olma eğilimi görülmesinin nedenini iki ruhsal nedene bağlıyor: "Bunlardan ilki çocuklukta doğal olarak var olan özerk ve özgür düşünme yetisinin baskılanması, gelişiminin engellenmesi; ikincisi ise büyüsel düşünceye yaslanma alışkanlığının yaygınlığıdır." "...Kendi öz dilini başka dillerin egemenliğine bırakarak, eğitimden ve özellikle bilimsel düşünceden uzak tutulmuş bir toplumun uygarlık savaşımında yitirdiği yüzyılları düşünenecek olursak, genç bilim adamlarının bir dil bilinci ile öz dillerine sarılmamalarını anlamak gerçekten güçtür." Öztürk, bilim adamlarımızın yabancı dil düşkünlüğünün ve bilgisi

yeterince özümsemeden aktarma eğilimlerinin altında; son zamanlarda yaygınlaşan kısa ve kolay yoldan yapılan yayınlarla akademik yer edinebilmenin, bir bilim alanında ya da yabancı dilde iyi yetişmemiş olmaya bağlı yetersizlik ve aşağılık duygusunun, öğretim ve araştırma için olanak yetersizliğini, serbest pazar ekonomisindeki dil değerlerinin ve siyasal etkenler gibi birçok unsurun önemli yeri olabileceğini ileri sürmektedir (Öztürk, M. O., 1995:72-73). Aynı üniversitenin Bilgisayar Bilimleri Mühendisliği bölümünden Prof. Dr. Ersin Töreci tartışmaya "Bir bilim adamı ülkesinde kendi yurttaşlarıyla önce kendi ana diliyle iletişim kurar. Kendi anadiliyle bilim yapmaya özenmeyen bilim adamının bunu sıkıntısını hep taşıyacağına inanıyorum" diyerek katılmaktadır (Töreci, E., 1995:99-100). Bu konudaki tartışmalar için iyi bir kaynak da bir sayısının dosya konusu "Türkçe İle Bilim Olur mu?" sorusuna ayıran Bilim ve Ütopya Dergisi'ndeki yazılarla Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu'nun aynı dergideki yazısı ve kitaplarıdır (Mahsereci, N., 2001:4, Eroğlu, C., 2001:7-11, Ergenç, İ., 2001:12-13, Köksal, A., 2001:14-21, Akarsu, B., 2001: 22-23, Keleş, R., 2001: 26-28, Sinanoğlu, O., 2001.30-31, İçen, H., 2001:38-40, Sinanoğlu, O., 2001 ve 2002).

2. Gündük, Ayıplı ve Utanılabilir Kararın Öyküsü

1. HASUDER'in 25. 05. 2001 tarihinde Ankara'da, Kavaklıdere'deki Best Otel salonlarında düzenlediği "Mezuniyet Öncesi ve Mezuniyet Sonrası Halk Sağlığı Eğitimi Sempozyumu"nda toplanan yarım günlük çalıştaylarından birinde de sempozyuma katılan toplam 50-60 üyenin çok azının katılımıyla derneğin çıkaracağı bilimsel dergisinin dili tartışıldı ve bir gün sonra 26. 05.2001 tarihinde aynı yerde toplanan HASUDER'in seçimsiz genel kurulunda bir gün öncekinden de az üyenin katılımıyla, derginin yayın dilinin İngilizce olmasına karar verildi. Çünkü İngilizce yayın diline muhalif üyelerin çoğu o gün Ankara'da başka bir semtte (Sihhiye'deki Ankara Tıp Fakültesi Morfoloji Binası salonunda), toplanan önemli bir toplantıda, Sosyalizasyonun 40. yılı nedeniyle yapılan Sosyalizasyon Kurulu'nda idiler. Daha sonraki günlerde diğer iki çalıştayın raporları gönderilmesine rağmen 'Dergi Dili' çalıştayının raporu ve genel kurulun "Derginin dilinin İngilizce olmasına" dair kararı üyelere gönderilmedi. Karar, genel kurula katılanlardan sözlü olarak öğrenildi. Karardan altı ay sonra HASUDER başlıklı, 'Dr. Şanda Çalı, Editör' imzalı tarihsiz bir üst yazı ekindeki İngilizce derginin dört sayfa tutan "İlk sayıda yayımlanması arzu edilen yazıları, en geç 16 Ağustos 2002'ye kadar gönderilmesi gerekmektedir" Türkçe dipnotlu, '(Information For TJPB Authors' başlıklı İngilizce yazılmış 'yazım kuralları', üyelere normal posta (mektup) ile gönderildi. Ankara'da olanların en az iki katı üye zaten (seçimsiz olduğu için) genel kurula ve Ankara'ya gelmemişti. Böyle bir oturumda yönetim kurulu ve denetleme kurulları asil ve yedek üyeleri toplam sayısının bir fazlasıyla (yaklaşık 22 üyenin katılımıyla) yasal yeterliliği sağlanarak alınan bu önemli karar, kağıt üzerinde yasal ve geçerli olmakla birlikte uygulamadaki zorluklara yol açacak gündük, ayıplı ve utanılabilir bir karardır. 16 Ağustos 2002 tarihinden günümüze geçen yaklaşık 7 ayda yayın hayatına

başlayamayan TJPH (maalesef derginin adı T u r k i s h Journal of Public Health-TJPH'dir), uygulamada zorluğun göstergesidir. Gündüklüğü, kararın önemi nedeniyle üyelerin sayıca yarıdan fazla hatta 2/3 katılımının olmadığı bir oturumda alınmasından gelmektedir. Ayıplılığı seçimsiz genel kurulda alınan kararın bile üyelere duyurulmamasından ve dergi dili çalıştay raporunun üyelere gönderilmeyerek karar sonrasında dahi konunun tartışılmasının engellenmesindedir. Utanılabilirliği ise tarihinin hiçbir döneminde sömürge olmamış bir ulusun halk sağlıklarını temsil eden bir derneğin resmi yayın organının yayın dilinin Türkçe değil, İngiliz ya da Amerikan sömürgesinde yayınlanıyor gibi İngilizce olmasındandır. Ana dili İngilizce olmayan bir ülkede çıkarılmak istenen bir İngilizce tıp dergisinin o ülkenin meslek derneğinin resmi yayın organı olmaması gerekir (Bombardieri, S.;1991). Hele bu dergi bir ilk ise.

3. Halk Sağlığı Uzmanları Derneği'nin İngilizce Dergi Çıkarma Kararının Nedenleri

"...Ben, sizin dilinizi, sizi öğreneyim, bizimkilere anlatabayım, diye öğrendim ve çok da emek verdim. Size, bizi anlatmakta yardımcı olmak için değil. Bunu gerçekten istiyorsanız, yani, bizi, bizim medeniyetimizi, ayrıca parantez içinde söyleyeyim, epeyi iyi medeniyettir, hakçası, bize asırlarca çok iyi hizmet verdi, öğrenmeyi gerçekten istiyorsanız, siz zahmet edeceksiniz, tıpkı bizim ettiğimiz gibi. Ayrıca yabancı dil öğrenmeyi size de tavsiye ederim, hele hele, Orta Doğu ile ilgileniyorsanız, şarttır diyebilirim. İnanın, hiçbir çeviri aslının yerini tutmuyor. Biz, bu sorunu üç yüz yıl yaşadık, iyi biliyoruz." *Alev Alatlı*²

"Dergi Dili" konulu çalıştayın raporu ve genel kurulda alınan kararın gerekçesinin karar tarihinden iki yıl geçmesine rağmen gönderilmemesi; karardan yaklaşık bir yıl sonra, 25 Mayıs 2002 tarihindeki HASUDER'in seçimli olağan genel kurulda kararı alanların ayrıntılı bir açıklama yapmalarına eklenen genel kurulun suskunluğu ve geçen iki yılda ulusal halk sağlığı dergilerinin hiç birisinde konunun yazılı olarak tartışılmaması nedeniyle ulusal bilim dergimizin yayın dilinin İngilizce olmasını savunuların gerekçelerini ve nedenlerini hâlâ bilmiyoruz. 2002'de yapılan seçimli HASUDER genel kurulunda yapılan kısa açıklamaya göre HASUDER'in çabasının ve gereksiniminin ulusal geçerlilikten çok, uluslararası geçerlilik olduğu anlaşılmaktadır. HASUDER'in seçimli genel kurulunda dile getirilenlerden öğrendiğimize göre İngilizce meslek ve bilim dergisinin çıkarılmak istenmesinin temel nedeni: Var olan yabancı benzerlerinin yanında Türkiye Halk Sağlığı Topluluğu'ndan insanlık ve bilim alemine yollanacak, onlar gibi halk sağlığında uluslararası kabul görmüş, uluslararası araştırmacılardan yayın alan ve tabii ki içeriğindeki niteliğini ispatlaması sonucu birkaç yıl içerisinde Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)'ın ölçütlerince de kabul ve teşvik edilecek İngilizce yayın dilli bir yerli dergi oluşturmaktır. Bilindiği gibi, Türk bilim ortamının niteliğini ve dünya bilimindeki etkisini arttırmak amacıyla TÜBİTAK, son yıllarda, Fen, Mühendislik ve Sağlık Bilimleri alanlarındaki dergi etki

faktörleri (impact factor) esas alarak hazırladığı, TÜBİTAK Uluslararası Bilimsel Yayınları Teşvik Programı Listelerindeki A, B ve C grubu dergilerde yayınlanan araştırma makalelerine parasal destek vermektedir. Kısaca HASUDER eski yönetimi de TÜBİTAK teşvik programı gibi düşünmektedir: Çıta yükseğe konmazsa atletler onu atlamak için çaba göstermezler. TJPH'e gelen makalelerin uluslararası hakemlere gönderildiğine dair gelen son haberler bütün bunları ve "Ayrarı yok içmeye, tahtıravalli ile gider..." atalar sözünü doğrular niteliktedir.

4. Halk Sağlığı Bilim Dergisinin Yayın Dili Neden Anadil Olmalıdır?

Açıklananlar dışında, dergi dilinin İngilizce olmasını isteyenlerin nedenlerini ve bu nedenlerin halk sağlığı bilimi ve ilkeleri yönünden akılcı ve bağlaşıklık olup olmadığını da bilmiyoruz. Bu durum İngilizce ya da herhangi bir yabancı dille dergi çıkarılmasına karşı olanların nedenlerinin de açıklamasını ve tartışılmasını zorlaştırmıştır. Biz kendi (karşı) nedenlerimizi nedensellik ilişkisi çerçevesinde anlatmak istiyoruz.

a) 2000 Yılında İstanbul'da yapılan Uluslararası Halk Sağlığı Kongresi göstermiştir ki halk sağlığı topluluğumuzun çapı ve gizilgücü henüz ülke sorunları ve konuları ile sınırlıdır. Uluslararası etki ve etkileşim yapacak nitelik ve içerikte yayın yapmanın önünde en azından ulusal çaplı sağlık verilerinin doğru toplanamaması, araştırmaya ayrılacak para ve araştırmacı (akademisyen) insan gücü ve zamanı azlığı gibi sorunlar vardır. Uluslararası İngilizce yüksek amaçlı bir dergi çıkartacak bir uzmanlık derneğinin örneğin ulusal halk sağlığı topluluğunun kesin sayısını ve bunun yan dallara, akademik unvanlara, yaşa, cinse ve kurumlara dağılımını vb. bilmemesi trajikomiktir (I. Uluslararası Halk Sağlığı Kongresi;2000).

b) Yine uluslararası kongre göstermiştir ki uluslararasılık sözde kalmıştır. Dili İngilizce ve Türkçe olan bu kongrenin dilinin İngilizce olmasını gerektirecek uluslararası bir katılımı (birkaç Türk Cumhuriyeti ve Dünya Sağlık Örgütü yöneticisi dışında) olmamıştır. İngilizce'yi bilmediğimiz gibi kendi dilimizi de bilmediğimizi gösteren örneklerle dolu bu 'miş gibi bir uluslararası kongre'; aslında resmi dili İngilizce olan ilk Ulusal Halk Sağlığı Kongre'miz olmuştur. Artık bundan sonra ulusal kongre ve halk sağlığı günlerine ek, bir de İngilizce ulusal kongre düzenlemek de camiamızın işlerinden birisi arasına girmiş gözükmektedir (I. Uluslararası Halk Sağlığı Kongresi;2000).

c) HASUDER'in bilimsel dergisinin İngilizce çıkarılıyorsa bu dergiye yazı yollayacak üyelerinin ve Türk bilim topluluğunun İngilizce ve Türkçe'yi iyi bilmelerini gerektirir. Bir dili iyi bilmek ne demektir? Bir yabancı dili bilmekle, ana dili gibi bilmek arasında dağlar kadar fark vardır. Aynı fark söz konusu dilde birine arkadaş mektubu yazmakla ciddi bilimsel veya yazınsal metinler yazmak arasında da vardır. Bu fark nadiren bazı kişilerde azalır.

Çoğu kez en zoru yabancı dilde metin yazmaktır. Buraya kadar söylediklerimi bir kez daha sıralamak gerekirse bir yabancı dili bilmenin beş aşaması kolaydan zora doğru a) Okuduğunu anlama, b) Konuşulunu anlama, c) Yabancı dilde konuşma d) Yabancı dilden yazılı metin çevirisi (örn. İngilizce'den Türkçe'ye çeviri), e) Yabancı dilde yazılı metin yazmak yani Türkçe'den yabancı dile yazılı metin çevirisi yapmaktır. En zoru her iki dilden de karşılıklı çeviri yapmak ve bunu (kalıcı, yanlışları olduğunda inkar edilemeyecek bir kanıt olarak) yayımlamaktır. Yayımlamak böyle bir metni sadece bilimsel yönüyle değil dil bilgisi bakımından da dünya durdukça duracak bir eleştiri olanağına açar. Çeviri her iki dilin, özellikle çevrilen yabancı dilin iyi bilinmesini gerektirir. Hele kendi dilini iyi bilmeyenlerin yaptıkları çeviriler aynı zamanda bir komediye dönüşür. Kendi dilimizi iyi bilmemeye yıllar önce Hacettepe Tıp Fakültesi birinci sınıfındaki yaklaşık 300 öğrencinin yarısından fazlasının Türkçe muafiyet sınavını geçemediğini ve bu yüzden o zamanki *Türk Dil Kurumu* üyelerinin öğretmenlik yaptığı sınıflarında bir yıl süre ile haftada 5 saat Türkçe dersi almasını ve bizlere çok şey katan "*Türkçe Anlayarak Okuma*" derslerinden yıl sonunda zar zor geçişini örnek verebilirim. O nedenledir ki günümüzde tıp fakültelerimizde hâlâ Türkçe dersleri zorunlu olarak verilmektedir. Türkçe'den İngilizce'ye çeviri komedisi örneklerini ise I. Uluslararası Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitapçığı'nda yayımlanan bildirimlerin başlıklarını da bile bolca bulabilirsiniz (I. Uluslararası Halk Sağlığı Kongresi;2000).

İngilizce ve Türkçe'nin iyi bilinmemesi halinde HASUDER'in İngilizce dergisinin iki akıbeti vardır: Türk İngilizcesi ile yazıldığı için hedeflendiği anlaşılan yabancı bilim topluluğunca ciddiye alınmama ve veya yukarıdaki iki dili iyi bilme koşulunu (yurt dışına çıkabilme veya misyoner okullarında vb. okuma şansını yakaladığı için) yerine getirebilen mutlu bir azınlığın akademik yükselmede eşitsizliği daha da arttıran dergisi olmak.

İngilizce ve diğer yabancı dilde yayın yapmak isteği, üyeleri, bizdeki gibi iyi bir anadil ve yabancı dil eğitimi almamış bireylerden oluşmuş bilim topluluklarında ikinci (ara) görevliler (çevirmenler) gerektirir. Bir tıp makalesinin İngilizce'ye vb. çevrilmesi, çevirmenliği meslek olarak yapanlarda dahi yaklaşık 10 gün zaman almaktadır. Bu çeviriyi akademisyenin kendisi yaparsa kaybedeceği akademik zaman daha çok olacaktır.

Halk sağlığı bilim ve meslek camiamızın bilimsel üretiminin henüz (çeşitli nedenlerle) kaç adet Türkçe halk sağlığı bilim dergisini doyuracak bollukta olduğu bile tartışmalıyken eğer HASUDER'in İngilizce dergisi yayın hayatına başlar ve ulusal bilim toplumunun kariyerist kaygıları nedeniyle ilgi görürse, zaten az sayıdaki nitelikli araştırma ve derlemeler, her akademisyende var olan kariyerist nedensellik artık İngilizce yazılacaktır. Bu durum belki 1-2 yıl, tepkisel nedenlerden ve niteliksiz yayınların kendilerine dergi aramalarından dolayı Türkçe yayınlara (derecesi bugünden bilinmeyen) olumlu katkılar yapabilir. Sonrasında halkın ve halk sağlığının gerektirdiği yayınların sayı ve niteliğinde bir azalma olması büyük bir

olasılıktır. Çünkü nedensellik önceden de söz edildiği gibi akademik başarıyı amaç yapmıştır. Zaten halen var olan ve hakemli dergilerden özellikle Türk Tabipleri Birliği'nin çıkardığı ve araştırmalarımızda halk sağlığında geçerli ulusal bilimsel dergilerden birisi olarak çıkan Toplum ve Hekim'e zaten var olan 'destek vermeme' çabalarına ek, İngilizce dergi yandaşlarının HASUDER dergisinin uluslararası hakemli dergiden saydırabilmek için gösterdikleri çabaları, halen yayın hayatındaki hakemli Türkçe dergilerle birlikte ayrıca TÜBİTAK tarafından desteklenen yabancı dergilere gidecek yabancı yayınların sayısını ne kadar azaltacağı bu günden kestirilemez bir ikinci şok dalgası yaratacaktır. Bu son etki Türkiye'nin yabancı yayın sayısı ile hesaplanan ülke sıralamasındaki yerini ve halk sağlığından gelen sityasyon puanını ne düzeyde düşürür bugünden tahmin edilemez ve geçmiş durum araştırılmazsa bilinemez.

5. Sonuç

Son çözümlemede var olan ve bilinen yabancı yayınların, yayının basılabilmesi için yüksek para istemeleri gibi bazı nedenlerle pekiştirilmiş yayın dili İngilizce olan yerli bir halk sağlığı dergisi çıkarma girişimi: Türk Cumhuriyetlerinden vb. gelen yazırlarla uluslararasılığını belki kanıtlayacak; "küçük olsun, benim olsun, ulusal halk sağlığı bilimi ve bilim politikası umurumda değil!" diyenlerimizin; "Bu memlekete komünist parti lazımsa onu da biz kurarız" diyen kurnaz zihniyetin halk sağlığı bilimindeki görüntüsü olarak; ulusal halk sağlığı ilke ve politikalarına rağmen yapılan; ucuz, bize benzeyen bir dergi girişimidir. Oysa bizim anabilim dalımızda son üç yılı kapsayan yakın tarihlerde profesör ve doçent olan iki arkadaştan hiç birisi yükselmeleri için gerekli yabancı yayını paralı yapmamışlardır. Kaldı ki yabancı yayınlarda yayımlanan diğer ülke makalelerine bakılırsa, nitelikli araştırmanın (ve nitelikli makalenin) önünde sadece akademisyenin kişisel yeteneği ile açıklanamayacak ulusal, yapısal nedenler vardır. Ne dersiniz deyin uluslararası yayınlardaki yayın politikaları da öncelikli olarak yayını yapan kurum veya yayıncının ülkesinin yararlarını gözetmektedir. O zaman da nitelikten çok 'ilginçlik' ve 'önce yayıncının ülkesine daha sonra da evrene yararlılık' ön plana çıkmaktadır. O nedenle çoğu nitelikli araştırmanın geri çevrilmesinin nedeni nitelik değil, editöre ilginç gelmeyen bölgesellikte olmasıdır. Şüphesiz bu öncelik ve yarar en çok da halk sağlığında gereklidir.

Ulusal halk sağlığı topluluğumuz meslek çalışanları ve akademisyenleri içinde eğitimde fırsat eşitliğini; İngilizce bilen ve yazandan yana bozan etkileri bir yana anadildeki yayın ve bilginin önünde bile önemli iletişim ve halklaştırılma sorunları ve engelleri varken bu seçkin ve bencil yapının dayattığı İngilizce bilim dergisinin şüphesiz en olumsuz etkisi, ulusal halk sağlığında bilginin halklaştırılmasının, iletilmesinin önünde, bilginin tekrar Türkçe'ye çevrilmesi gibi üçüncül bir çaba gerektirmesi olacaktır. Değil halkı ve bilişim sektörünü; kapı dip arkadaşının veya hocasının makalesini Türkçe'ye çevirerek okumak zorunda olan akademisyen ve araştırma görevlilerini bile iletişimsiz bırakan trajik-komik bir dil sorunu olacaktır, bu.

Ülkemizin halk sağlığı topluluğu, şu soruyu kendisine her bilim dalından daha fazla sormalıdır: "Bilim bilim için midir, yoksa bilim toplum için midir?" Her ne kadar bilimsel araştırmancının temelinde özgür ve bireysel bilimsel merak yatarsa da ilgi alanı 'Halk sağlığı' olan bir bilim dalı üyelerinin "Bilim bilim içindir" demeleri düşünülemez. Önemli bir halk sağlığı etiği konusu olan bu konuda halk sağlığındaki bu özgür bilimsel merak tamamen toplumsal amaçlarla sınırlı olmalıdır (Callahan, D., Jennings, B., 2002:171). Dolayısıyla mesleki bir iletişim aracıymış gibi gözükse de halk sağlığının ve onun ulusal geçerli bilim dergisinin dili aynı zamanda kendisi için bilim yapılan toplumun konuştuğu ve yazdığı dilde olmalıdır. Yayın dilinin İngilizce olmasına karar verilen HASUDER Dergisi gibi bir ilk olmayı düşünen, bilimsel yönden geçerli ulusal yayının bilimsel etkilerini bilemem ama, iletişime bağlı etkiel sonuçları (impact factor) her bakımdan 'çöplükte mısır tanesi ararken inci tanesi bulan horoz' örneğine benzeyecektir. Bir ülkenin adını taşıyan uzmanlar derneğinin resmi yayın organının dilinin resmi anadil dışındaki bir dil olması; aynı zamanda önemli bir meslek etiği (törebilimi) konusudur (Callahan, D., Jennings, B.; 2002:171, Bombardieri, S.; 1991).

HASUDER'in bilimsel dergisinin dili ve nasıl olması gerektiği konusunda ulusal halk sağlığı topluluğunun suskunluğu da ayrı bir tartışma konusudur. Bu suskunluğun temelinde sorunun hafife alınmasından tutun da söyleyecek sözü olmamak, hazırsız olmak, bilgisiz olmak ve kendi mezunundan çoğalmış (inbreeding) akademik topluluk olma nedeniyle kendilerini yetiştiren ve hâlâ da yetiştiriyor olan ve akademik jürilerine girecek olmasıyla da bağlantılı, hocalarına karşı çıkma (fikir özgürlüğü) açısından özgüveni oluşmamış genç kuşak olmak gibi nedenler olsa gerektir. Bu nedenler ve hazırsızlık, ulusal bilimsel geçerli derginin dili konusunda da kendini göstermiş ve uzmanlık derneklerinin içindeki çok azınlıktaki bir grubun yönlendirmesiyle Türkiye halk sağlığı topluluğunun HASUDER'e üye olan ve olmayan üyeleri, biçimsellik ve nedensellik açısından yanlış bir çözümü suskunluklarıyla onaylamışlardır. Araç amacın önüne geçmiş; çözüm şark kurnazlığında aranmıştır.

A, İlhan niye Fransa da kalmayarak Türkiye'ye dönmeye karar verdiğini şöyle anlatır: "Dönmeyi bu acı olaydan önce de bir kez düşünmüştüm. Sebebi şu:...Bir de, dört beş mısralık bir şiir söyleyeceğim, belli, geliyor, mısralar oluşuyor. Ezberlemeye çalıştım. Ben öyle yaparım, ezberde tutarım. Ve gelince, vahameti fark ettim: Fransızca! Şiir Fransızca geliyor! Buna çok üzülmüştüm.... Sonra onu Türkçe yazmaya kalktım. Orada da başka bir sorun çıktı karşıma: Türkçeye çevrilmiyor.... Rüyaında Fransızca konuşursun, bu olur. Ama bilincin açırken, şiiri Fransızca söylemek... Olay beni çok rahatsız etmişti." (İleri, S., 2002:210). Ya kendi ülkende İngilizce yazar ve düşünürsen hangi ülkeye döneceksin? Resmi dili Türkçe olan ülkemizin ulusal Halk Sağlığı Uzmanları Derneği'nin yayın dili İngilizce olan dergisi: İnsan, "McLuhan'ın katmerli muhaliflerinin Türkiye'deki işbirlikçi (komprodor) bilimci

yandaşlarıyla, devşirme Türklerin halk sağlığı yandaşlarıyla mı karşı karşıyayız?" diye düşünmeden edemiyor.

DİPNOTLAR

¹ İlhan, A., "Ulusal Kültür Savaşı", 2. basım, Bilgi Yayınevi, 1998:32-34, Ankara.

² Alatl, A. "Viva La Muerte! Orda Kimse Var mı? Kitap 1", 4. Baskı, Boyut Yayınevi, 1993:73, İstanbul.

KAYNAKÇA

Akarsu, B. (2001), Bilim ve Ütopya, Şubat 2001, Sayı: 80:2225.

Callahan, D., Jennings, B. (2002), "Ethics and Public Health: Forging a Strong Relationship", American Journal of Public Health, February 2002, 92(2):169-176.

Ergenç, İ. (2001), "Bilim Dili ve Anadil", Bilim ve Ütopya, Şubat 2001, Sayı: 80:1213.

Eroğlu, C. (2001), "Öz Türkçe Davası, Türkiye'nin Uygarlaşma Davasıdır", Bilim ve Ütopya, Şubat 2001, Sayı: 80:7-11.

I. Uluslararası Halk Sağlığı Kongresi. (2000), "Kongre Kitapçığı, 8-12 Ekim 2000, İstanbul.

İçen, H. (2001), "Yabancı Dille Öğretim Tuzağı", Bilim ve Ütopya, Şubat 2001, Sayı: 80:6.

İleri, S. (2002), "Nâm-ı Diğer Kaptan, Attilâ İlhan'ı Dinledim", İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Keleş, R. (2001), "Dil, Bilim ve Kentbilim", Bilim ve Ütopya, Şubat 2001, Sayı: 80:2628.

Köksal, A. (2001), "Türkçe Bilim Sözleri: Bir Deneyim", Bilim ve Ütopya, Şubat 2001, Sayı: 80:14-21.

Mahsereci, N. (2001), "Hekimler 'Tıp Dilini ve Türkçe'yi Tartıştı", Bilim ve Ütopya, Şubat 2001, Sayı: 80:4.

Öztürk, O. M. (1995), "Bilimsel Düşünce ve Dil", TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi, Sayı:329:72-73.

Sinanoğlu, O. (2001), "Bir Nev-York Rüyası-Bye-Bye Türkçe", 2. Basım, Otopsi Yayınları, İstanbul.

Sinanoğlu, O. (2001), "İlle Bir Bilim Dili Olacaksa, Türkçe Çok Daha Uygun", Bilim ve Ütopya, Şubat 2001, Sayı: 80:30-31.

Sinanoğlu, O. (2002), "Büyük Uyanış", 4. Basım, Otopsi Yayınları, İstanbul.

Töreci, E. (1995), "İngilizce Üniversite Eğitimi", TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi, Sayı:326:99-100.